

Поддръжка и безопасност и здраве при работа — статистически преглед

Според Европейския стандарт 13306¹ поддръжката представлява „комбинация от технически, административни и управленски действия, предприемани през експлоатационния живот на даден материален актив — *работно място (сграда), работно оборудване или транспортни средства* — целящи неговото поддържане или възстановяване в състояние, в което той може да изпълнява функцията, за която е предназначен“. Поддръжката оказва влияние върху безопасността и здравето на работниците по два начина. Първо, правилно планираната и редовно извършвана поддръжка е важна за безопасността и сигурността на машините и работната среда. Второ, самата поддръжка трябва да се извършва по безопасен начин, като на работниците и на другите лица, присъстващи на работното място, се осигурява подходяща защита.

Могат да бъдат определени различни видове поддръжка:

- **коригираща поддръжка**, когато действията имат за цел да възстановят системата от състояние на повреда до състояние на функциониране (напр. поправка или подмяна на повредени компоненти). Този вид поддръжка е познат и като „ремонтна“, защото действието се предприема в случай на непредвидена повреда на оборудването;
- **превантивна поддръжка**, когато действията се предприемат на предварително определени интервали или съгласно зададени критерии, имащи за цел да намалят вероятността за повреда или влошаване на функционирането на даден обект. В този случай действията са насочени, профилактични и целящи да контролират процеса на влошаване на системата (напр. подмяна, смазване, почистване или проверка).

Дейности по поддръжката се извършват от хора с различни професии и засягат всички сектори на икономиката. Поради тези причини е трудно да се определи точният брой работници, извършващи дейности по поддръжка. Данните от Франция и Испания показват, че **около 6 % от заетите** извършват дейности по поддръжка. Мнозинството от работниците по поддръжката са мъже (около 90 % във Франция и 65 % в Испания), а най-широката възрастова група в тази категория е 30—49 години.

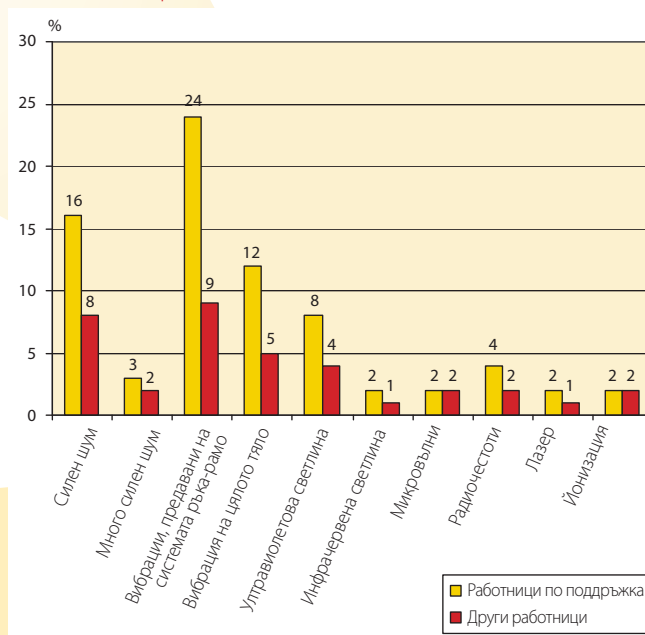
Според проучване, направено във Франция през 2005 г., **икономическата дейност, която най-често се възлага на външни изпълнители**, е поддръжката. В Испания работниците по поддръжката най-често са в сектора на услугите (70 % през 2004 г.), следвани от промишлеността (19 %) и строителството (10 %).

Тъй като извършват широк обхват от различни дейности, работниците по поддръжката са изложени на много и различни опасности при работа. Съществуват физически опасности (шум, вибрации, прекомерна топлина и студ, облъчване, високо

физическо натоварване), химически опасности (работа с азбест, заваряване, излагане на опасни вещества при работа в затворени пространства), биологични опасности (легионерска болест, лептоспироза) и психосоциални опасности (лоша организация на работата). Освен това работниците по поддръжката са изложени на риск от всякакви видове злополуки.

Данните от проучването за условията на труд в Испания показват по-висока степен на експозиция на шум, вибрации и различни видове лъчения при работниците по поддръжката в сравнение с останалата част от работещото население (вж. фигура 1). Работниците по поддръжката са изложени и в по-голяма степен на въздействието на топлината през лятото (44 % в сравнение с 19 % при останалите професии), на студа през зимата (44 % в сравнение със 17 %) и на висока атмосферна влажност (25 % в сравнение с 13 %). Те са изложени и в по-голяма степен на въздействието на опасни вещества, пари и изпарения.

Фигура 1. Излагане на опасности сред работниците по поддръжка (Испания, 2007 г.).

Анализът на данни на ЕВРОСТАТ, основан на методологията ESAW (Европейската статистика за трудови злополуки), може да помогне за идентифициране на трудовите злополуки, свързани с дейностите по поддръжката, в няколко европейски държави. В рамките на многостранния „работен процес“, използван за класифициране на злополуките, с **дейностите по поддръжката** са свързани четири подкатегории:

- установяване, подготовка, инсталиране, монтиране, разглобяване и демантиране;
- поддръжка, поправка, тунинг, настройка;
- механично или ръчно почистване на работните зони и машини;

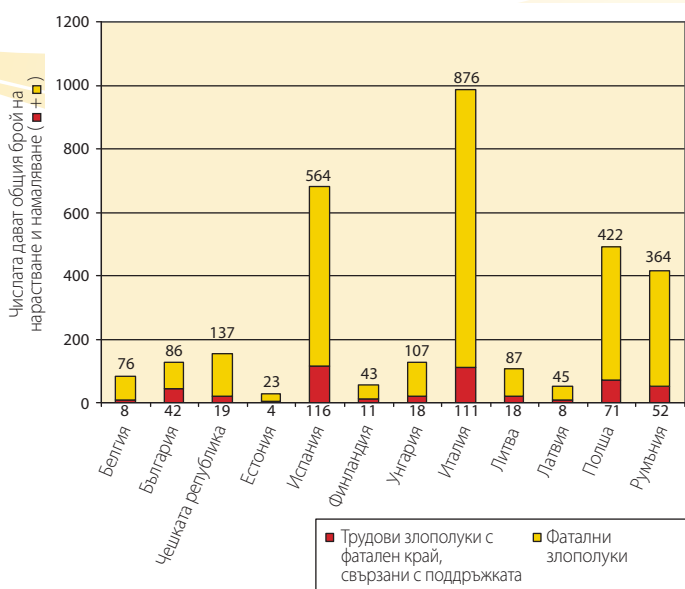
(¹) CEN EN 13306 Терминология на поддръжката, <http://www.cen.eu/>

- наблюдение, проверка на производствените процедури, работните зони, транспортните средства, оборудването — със или без оборудване за наблюдение.

Броят трудови злополуки, свързани с тези подкатегории, е отнесен към общия брой злополуки, свързани с всяка друга подкатегория в рамките на многостранния „работен процес“.

Данните показват, че около **20 %** от всички трудови злополуки в Белгия (за периода 2005—2006 г.) са свързани с дейности по поддръжката, както и около **18—19 %** във Финландия, **14—17 %** в Испания и **10—14 %** в Италия (за периода 2003—2006 г.). Освен това данните от няколко европейски държави показват, че през 2006 г. около **10—15 % от всички трудови злополуки с фатален край са свързани с дейности по поддръжката** (вж. фигура 2). Научните изследвания показват, че професионалните заболявания и здравословните проблеми, свързани с работата (напр. азбестоза, онкологични заболявания, проблеми със слуха и мускулно-скелетни смущения), са по-разпространени сред работниците, извършващи дейности по поддръжка.

Фигура 2. Брой фатални злополуки, свързани с операции по поддръжка (ЕВРОСТАТ, 2006 г.).

Данните от ЕВРОСТАТ от пет държави от ЕС показват, че по-голяма част от злополуките, свързани с поддръжката, се извършват в производството, строителството, сделките с недвижимо имущество, отдаване под наем и търговията², а в Австрия това се отнася и за хотелите и ресторантите. Освен това в сектора на **снабдяване с електричество, газ и вода** през 2006 г. **50 %** от злополуките във Финландия и Белгия, **34 %** в Испания и **23 %** в Италия са свързани с дейности по поддръжката. В сектора на сделките с **недвижимо имущество, отдаването под наем и търговията 40 %** от злополуките във Финландия са свързани с поддръжка, **34 %** — в Испания и **26 %** — в Белгия. Освен това в сектора на **образованието** в Белгия **41 %** от злополуките са свързани с поддръжката. В останалите сектори, в зависимост от държавата, **15—20 %** от злополуките са свързани с дейности по поддръжката.

(²) Дейностите с недвижимо имущество, отдаване под наем и търговия включват подкатегории като „поддръжка и поправка на офис машини, счетоводни и изчислителни машини“, както и „почистване на строителни обекти“.

В научната литература се посочва, че повечето злополуки настъпват по време на извършване на дейности, свързани с **коригираща поддръжка**. Освен това анализ на базата данни на трудовите злополуки във Франция показва, че работниците по поддръжката са на второ място сред най-честите жертви на злополуки, свързани с **възлагане на дейности на външни изпълнители**, непосредствено след работещите в строителството³.

Липсата на поддръжка или неподходящата поддръжка

могат също да доведат до опасни ситуации, злополуки или здравословни проблеми. Те могат да бъдат свързани с липса на поддръжка или лоша поддръжка на превозни средства, промишлени или селскостопански машини, електрически съоръжения, пожарогасители, сгради или водни съоръжения. Грешките при извършване на дейностите по поддръжката могат да допринесат за бедствия в голям мащаб с изключително сериозни последици за хората и околната среда.

Процесът на извършване на дейности по поддръжката следва да започне с етапа на проектиране и планиране — преди работниците по поддръжката дори да са отишли на работното място. Важно е да се прилагат подходящите процедури за **оценка на риска** на дейностите по поддръжката, както и да се въвеждат **адекватни превантивни мерки**, за да се гарантират безопасността и здравето на работниците, които ги извършват. След приключване на дейността по поддръжката следва да се предприемат специални контролни действия (проверки и изпитвания), за да се потвърди, че поддръжката е извършена правилно и че не са създадени нови рискове. По време на цялата процедура **доброто управление на дейностите по поддръжката** следва да гарантира, че тя е координирана, насрочена и извършена в съответствие с плана и че оборудването или работното място е безопасно с оглед продължаване на работата.

Допълнителна информация

Пълният доклад, *Поддръжка и БЗР — статистически преглед*, е достъпен на:

http://osha.europa.eu/en/publications/literature_reviews

Настоящата фактологична справка е съставена в подкрепа на Европейската кампания „Поддръжай безопасно работно място“ (2010—2011 г.). Други справки в тази поредица и допълнителна информация по въпроса са достъпни на следния адрес в интернет: <http://osha.europa.eu/topics/maintenance>.

Посоченият източник се разработва и актуализира постоянно.

(³) Grusenmeyer C. 'Sous-traitance et accidents. Exploitation de la base de données EPICEA'. Les Notes Scientifiques et Techniques de l'INRS, 266, 2007.

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao, ИСПАНИЯ

Тел. +34 944794360 • Факс +34 944794383

Електронна поща: information@osha.europa.eu

© Агенция за безопасност и здраве при работа. Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът. Printed in Belgium, 2010

<http://osha.europa.eu>